

ÖĞRENCİLERİN KÜLTÜR VARLIKLARINI TANIMA VE SAHİP ÇIKMA İLE İLGİLİ KAZANIMLARINI GERÇEKLEŞTİRME BAKIMINDAN GÖRSEL SANATLAR VE SOSYAL BİLGİLER DERSLERİNİN İLİŞKİLENDİRİLMESİ

Associating the Visual Arts and Social Studies Lessons Regarding to Students' Attaining the Gains of Recognizing and Protecting the Cultural Entities

Yüksel GÖĞEBAKAN*

Serap BUYURGAN**

ÖZET

Özellikle küreselleşme ile birlikte günümüzde kaybolan değerler arasında, yok olan kültür ve tabiat varlıkları da yer almaktadır. Bu araştırmanın amacı, ilköğretim okullarında kültür varlıklarının tanınması ve sahip çıkma ile ilgili kazanımların gerçekleşmesi için, Görsel Sanatlar ve Sosyal Bilgiler derslerinin, programlarında yer alan benzer üniteleri ilişkilendirerek, öğrencilerin konu hakkında daha fazla duyarlı olmalarını sağlayacak yöntemler geliştirmektir. Araştırmanın çalışma grubunu, Malatya Merkez Atatürk İlköğretim Okulu yedinci sınıflar içerisinde random yöntemi ile seçilen dört şube oluşturmaktadır. Yine random yöntemiyle bu dört şubeden ikisi deney ikisi kontrol grubu olarak belirlenmiştir. Araştırma, 2008-2009 eğitim-öğretim yılı ikinci döneminde, 7A, 7F, 7H ve 7İ şubelerinde okuyan 128 öğrenci (deney grubunda 64, kontrol grubunda 64) üzerinde gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede 7A ve 7F şubeleri deney grubu, 7H ve 7İ şubeleri ise kontrol grubu olarak belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Görsel Sanatlar, Eğitim, Kültür

ABSTRACT

There are also some extinct cultural and natural entities among those values particularly disappear through globalization at the present time. The aim of this study is to develop methods, which make students much more aware about recognizing and protecting the cultural entities, associate the similar units within the curricula of visual arts and social studies in primary schools. The study group of the research comprises four classes randomly selected from among the seventh grades of Malatya, Atatürk Primary School. And two of the classes were also randomly selected as the experiment group. The research is conducted on 128 students (64 in experiment group and 64 in the control group) were attending the 7A, 7F, 7H, and 7I classes during the second semester of 2008-2009 academic year. In that sense, 7A and 7F classes were chosen as the experiment group and 7H and 7I classes were chosen as the control group.

Key Words: Visual Arts, Education, Culture

GİRİŞ

Sınıf ortamında sadece öğretmenin dersleri anlatımına dayalı olan klasik eğitim anlayışı içerisinde eğitimin daha çok öğretmen ve kitap merkezli bir yapıya sahip olup, öğrencilerin yaratıcılık, zihinsel gelişim ve eleştirel yönlerinin gelişimine katkı sağladığı söylenemez. Yetişkinlerin öğrenciler adına kararlar aldığı ve uyguladığı bir dünyadan, öğrencilerin kararlar aldığı ve uyguladığı bir dünyaya geçiş çağdaş eğitime atılan ilk adım olarak değerlendirilebilir. Atılan bu adım öğrencilerin kendilerini yaşamları süresince etkileyecek karar ve eylemlerin nesnesi olmak yerine, etkin bir parçası olarak bu süreçte yer almalarını da gerekli kılmaktadır.

Klasik eğitim çerçevesinde öğrenci velileri, çoğunlukla kalıplaşmış bakış açılarının, mantıksal kurguların ve içerik sıralamaların/diziminin öğrenciler için de geçerli olduğunu varsayarak hareket

*Yrd. Doç. Dr. İnönü Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi, yuksel.gogebakan@inonu.edu.tr

** Prof. Dr. Gazi Üniversitesi GEF Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, serapb@gazi.edu.tr

etmektedir. Aynı zamanda algılamakta güçlük çektikleri konuların, olayların ve olguların öğrenciler tarafından da algılanmasının güç olacağını düşünerek öğrencilerin neyi nasıl öğrenmeleri gerektiğine de karar vermektedirler. Aslında öğrencilerin “dünyası” ile eğitimcilerin koymuş oldukları kesin kurallar ve ilkelerden oluşan yetişkinlerin dünyası birbirinden oldukça uzak gerçeklikleri yansıtmaktadır. Bu durum, eğitimin içeriğinin ve yönteminin belirlenmesinde ve eğitimin örgütlenmesinde öğrencilerin katılımının etkin hale getirilmesini gerektirmektedir (Karip, 2005). Ancak ortaya konulan uygulamalar bu doğrultuda değildir. Her şeyden önce büyük bir yöntem problemi yaşanmaktadır.

Ülkemizde uygulanan yöntemler açısından bakıldığında, en basit anlamda, gerek Görsel Sanatlar gerekse Sosyal Bilgiler dersleri bağlamında farklı öğretim yöntemlerinin kullanılmadığı görülmektedir. Ancak gelişmiş ülkelerin uyguladıkları eğitim ve öğretim programlarına bakıldığında, özellikle tarih öğretimi ve beraberinde Sosyal Bilgiler öğretiminde sınıf dışı ortamlardan yararlanılmaktadır. Özellikle öğrencilerde kültürel değerleri ve varlıkları tanıma ve onlara sahip çıkma bilincinin oluşması bağlamında müzeler, tarihi yerler, ören yerleri, tarihi varlıklar, arkeolojik kalıntılar eğitimin yapıldığı, yararlanıldığı birer laboratuvar olarak kullanılmaktadır. Yapılan bu çalışmada, yabancı ülkelerde eğitimsel süreç içerisinde sıkça kullanılan bu tür mekanlar eğitim ortamı olarak kullanılmıştır. Görsel Sanatlar ve Sosyal Bilgiler gibi iki dersin ortak kazanımlarının dikkate alınarak işlenmesi yöntemlerin kullanılması açısından yenilikler getirmektedir. Çalışma çerçevesinde öğrencilere kağıt ve kalemle yapılan çalışmaların dışında yaşantı yoluyla bazı fırsatlar sağlanmaya çalışılması ayrı bir önem taşımaktadır.

Bu çerçevede deney gruplarına uygulanmak için hazırlanan ders planlarının içeriğini, Görsel Sanatlar dersi “Müze Bilinci” ve “Görsel Sanatlarda Biçimlendirme” öğrenme alanları ile Sosyal Bilgiler dersi kapsamında “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanı içerisinde yer alan “Buluşların Serüveni” ve “Söz Uçar, Yazı Kalır” konularının ortak kazanımları doğrultusunda hazırlanan etkinlikler oluşturmaktadır. Bu planlarda, her iki dersin disiplinlerarası bir ilişkilendirme ile öğrencilerin “kültür varlıklarını tanıma ve sahip çıkma bilincinin oluşmasına” yönelik tutumlarının geliştirilmesi için görsel kaynaklar, müze ziyareti öncesi ders etkinlikleri, müze ziyareti ve müze etkinlikleri ile müze ziyareti sonrası ders etkinlikleri gibi öğrenen merkezli çalışmalar kullanılmıştır. Bu doğrultuda planlar, kültür varlıkları, müze ve tarihi yerlerin öğretim içerisinde kullanılmasını merkeze alarak nesne merkezli öğrenmeyi etkili bir şekilde kullanmaya yönelik hazırlanmıştır. Bu çerçevede İlköğretim II. Kademe 7. sınıf Görsel Sanatlar ve Sosyal Bilgiler derslerinin ortak kazanımlarının, yapılan öğrenme durumlarında kullanılan farklı yöntem ve tekniklerin kullanılmasıyla, çocukların algı ve duyularına bağlı olarak nesne ile bire bir bağlantı kurarak öğrenmelerinin sağlanması amaçlanmıştır. Deney gruplarına uygulanan planların temelini oluşturan öğretim yöntemi müze ziyaretidir. Nitekim deney gruplarına uygulanan ders planları, müze ziyareti öncesi ders etkinlikleri, müze ziyareti ders etkinlikleri ve müze ziyareti sonrası ders etkinlikleri bölümlerinden oluşmuştur.

Yapılan araştırmalar göstermiştir ki, benzer kazanımlara sahip olan dersler disiplinlerarası bir ilişkilendirme ile işlendiğinde eğitimsel süreç bakımından oldukça başarılı sonuçlar vermektedir. Özellikle bu ilişkilendirme çok iyi planlanarak gerçekleştirilen gezi-gözlem yöntemleri ile öğretim içerisinde uygulandığında, öğrencilerin kazanmış oldukları bilgiler ve davranışlar açısından çok iyi ve kalıcı sonuçlar vermektedir. Nesne merkezli öğrenme bunun en güzel örneği olup, öğrenmenin merkezine nesnenin kendisini almaktadır. Günümüzde tarihsel mekanlar ve müzelerin eğitim işlevinin, koruma ve sergileme işlevlerinin önüne geçtiği dikkate alındığında, disiplinlerarası ilişkilendirilen ders içeriklerinin bu tür mekanlardan yeterince işlenmediği görülmektedir. Yine de olumlu bir gelişme olarak, özellikle gelişmiş batılı ülkelerin konuya göstermiş oldukları hassasiyetin bir yansıması olarak, gerek disiplinlerarası ilişkilendirme gerekse bu ilişkilendirmenin farklı mekanlarda gerçekleştirilmesi, eğitim- öğretim içerisinde ülkemizde de son zamanlarda etkisini göstermeye başlamıştır. Bu nedenle yapılan bu çalışma, ortak kazanımlara sahip farklı disiplinlerin okul dışı ortamlarda ilişkilendirilerek ders olarak işlenmesinin ne kadar gerekli olduğunu ortaya koymaktadır.

Problem Cümlesi

Görsel Sanatlar ve Sosyal Bilgiler dersleri disiplinlerarası bir yaklaşımla ilişkilendirildiğinde, öğrencilerin kültür varlıklarını tanıma ve sahip çıkma ile ilgili kazanımları gerçekleştirme düzeyleri nasıl etkilenir?

Alt Amaçlar

Çalışma kapsamında Görsel Sanatlar ve Sosyal Bilgiler derslerinin ortak kazanımlarının dikkate alınıp, disiplinlerarası bir ilişkilendirilme ile işlenerek, uygulanan ders planlarının etkinliğinin ölçülmesi amaçlanmıştır. Aynı zamanda her iki ders farklı etkinlikler uygulanarak, disiplinlerarası bir ilişkilendirme ile işlendiğinde öğrencilerin, klasik yöntemle işlenen derslere göre bilişsel düzeyde daha başarılı olup olamayacaklarının tespit edilmesi de amaçlanmıştır. Bu araştırmada;

1. Görsel Sanatlar ve Sosyal Bilgiler derslerinin disiplinlerarası bir ilişkilendirilme yapılmadan işlenmesinin öğrencilerin başarı düzeyleri üzerindeki etkisinin nasıl olduğu

2. Görsel Sanatlar ve Sosyal Bilgiler dersleri disiplinlerarası bir ilişkilendirilme ile öğrenci merkezli, farklı ders etkinlikleri, nesne merkezli ve müze ziyaretleriyle işlendiğinde, sağlıklı ve kalıcı bir öğrenme sağlanıp sağlanmadığının tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Sınırlılıklar

1. Araştırmanın uygulama mekanı, araştırmanın uygulandığı okul ve Malatya Arkeoloji Müzesi ile sınırlıdır.

2. Araştırma Malatya Merkez Atatürk İlköğretim Okulu 7. sınıflarda 2008-2009 eğitim öğretim gören dört şube ile sınırlıdır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Çalışmada, Görsel Sanatlar ve Sosyal Bilgiler derslerinin disiplinlerarası bir yaklaşımla işlenmesinin kültür varlıklarını tanıma ve sahip çıkma kazanımlarının gerçekleşme düzeylerinin belirlenmesini amaçlayan "ön test-son test kontrol gruplu yarı deneysel desen" kullanılmıştır.

Araştırmada ön test-son test kontrol gruplu desende, yansız atama ile oluşturulmuş iki grup bulunmakta olup bunlardan biri deney diğeri kontrol grubudur. Uygulanan programın ne ölçüde etkili olduğuna karar vermek için her iki grupta da deney öncesi ve deney sonrası ölçümler yapılır ve birlikte kullanılır (Karasar, 1995: 97). Bu tür desende iki grupta yer alan deneklerin, uygulama öncesinde bağımlı değişkenle ilgili ölçümleri alınır, uygulama sürecinde etkisi test edilen deneysel işlem deney grubuna verilirken kontrol grubuna verilmez. Son olarak gruplardaki deneklerin bağımlı değişkene ait ölçümleri aynı araç ya da eş formu kullanılarak tekrarlanır ve deneysel işlemin etkisini görmek için deney ve kontrol gruplarının bağımlı değişkene ait ölçme sonuçları uygun teknikler kullanılarak karşılaştırılır (Büyüköztürk ve diğerleri 2008: 146). Yapılan çalışmalarda temel amaç değişkenler arasında oluşturulan neden sonuç ilişkisini test etmek olduğundan, araştırmacı bu amacını gerçekleştirmek için bağımsız değişkenin düzeyleri olan işlem gruplarına seçkisiz atama yapmak, bağımsız değişkeni manipüle etmek, dışsal değişkenleri kontrol etmek durumundadır (Büyüköztürk ve diğerleri 2008: 137).

Deneysel İşlem Süreci

Yapılan deneysel uygulamadan önce veri toplama araçları hazırlanmış, geliştirildikten sonra Görsel Sanatlar ve Sosyal Bilgiler derslerindeki ortak kazanımları içeren öğrenme alanları ve konu kazanımlarına uygun öğretim etkinlikleri ve ders planları araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. 7. sınıf İ ve H şubeleri deney ve 7. sınıf A ve F şubeleri kontrol grubu olarak belirlenmiştir. Deney grubu şubelerinde Görsel Sanatlar ve Sosyal Bilgiler derslerinin kültür varlıklarını tanıma ve sahip

çıkma bilincini ortaya koymaya yönelik kazanımları dikkate alınarak hazırlanan ders planları ve ders etkinlikleri işlenirken; kontrol grubunda ise düz anlatım, soru-cevap gibi klasik öğretim yöntemlerinin uygulandığı dersler işlenmiştir. Deney grubu bağımlı değişken üzerinde etkisi test edilecek olan işlemi, farklı bir öğretim yöntemi ve farklı ders materyalleri ile alırken, kontrol grubu her hangi bir işleme tabi tutulmamıştır. Çalışmanın uygulama süresi olarak belirlenen 6 haftalık dönemde, ilk hafta gerek deney gerekse kontrol gruplarına ön testler uygulanmıştır. İki haftalık süre içerisinde uygulanan deneysel uygulamalardan sonra son testler aynı şubelere uygulanmıştır. Deneysel çalışmanın bitiminden dört hafta sonra aynı gruplara, aynı başarı testi izleme testi olarak uygulanmıştır. Yapılan deneysel uygulamalar süreci boyunca deney grubu ve kontrol grubu öğrencileri aynı konuları işlemişlerdir. Ancak deney gruplarının dersleri hem derslik hem de müze ortamında işlenirken, kontrol grubu öğrencilerinin dersleri ise sadece sınıf ortamında işlenmiştir. Deney gruplarının dersleri kapsamında gerek müze ortamında olsun gerekse derslikte birçok farklı yöntem ve teknik kullanılmıştır. Tercih edilen bu yöntem ve tekniklerle öğrenciler için daha neşeli ve eğlenceli ortamların oluşturulmasına özellikle özen gösterilmiştir. Deney gruplarındaki öğrencilere, müze ziyareti öncesi ve sonrasında çeşitli anketler uygulanmış, müze ziyareti esnasında eserlerin daha iyi tanınması için “Bilgi Kartları” ve “Ad Koyma” yöntemleri uygulanmıştır. Grup üyeleriyle birlikte Müzede bulunan bir eserin etrafında toplanılıp sorularla “Bir Eser Analizi” gerçekleştirilmiş, diğer taraftan da her öğrenciye istediği bir eseri farklı resim teknikleriyle resimlemeleri ve konu ile ilgili bir hikaye ya da şiir yazmaları istenmiştir. “Görsel İmge Oluşturma”, “Sonuç Çıkarma”, “İstasyon Tekniği”, “Resimle İletişim Kurma”, “Kavram Haritası Oluşturma”, “Altı Şapkalı Düşünme Yöntemi” gibi yöntemler de deney grubuyla işlenen derslerde kullanılmış olup, kontrol gruplarıyla ise dersler sınıf ortamında öğretmen merkezli bir anlatımla işlenmiştir. Çalışma kapsamında öğretmen merkezli ve yalnız onun anlatımına dayalı olarak işlenen dersler için “klasik yöntem” tanımlaması kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu, Malatya Merkez Atatürk İlköğretim Okulu yedinci sınıflar içerisinde random yöntemi ile seçilen dört şube oluşturmaktadır. Yine random yöntemiyle bu dört şubeden ikisi deney ikisi kontrol grubu olarak belirlenmiştir. Araştırma, 2008- 2009 eğitim-öğretim yılı ikinci döneminde, 7A, 7F, 7H ve 7İ şubelerinde okuyan 128 öğrenci (deney grubunda 64, kontrol grubunda 64) üzerinde gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede 7A ve 7F şubeleri deney grubu, 7H ve 7İ şubeleri ise kontrol grubu olarak belirlenmiştir.

Verileri Toplama Araçları

Verilerin toplanmasında kültür varlıklarını tanıma ve sahip çıkma ile ilgili kazanımların ne düzeyde gerçekleştiğini belirlemeye yönelik bir başarı-erişi testi uygulanmıştır.

Başarı Testi

Başarı testleriyle elde edilen test puanları, eğitimde performans ve verimliliğin en yaygın olarak kullanılan göstergesidir (Karip, 2002: 231). Başarı testinde kullanılmak üzere gerek Görsel Sanatlar Dersi'nin gerekse Sosyal Bilgiler Dersi'nin çalışma kapsamında ele alınan öğrenme alanlarının kazanımları dikkate alınarak amaç içerik ilişkisini gösteren belirtke tablosu oluşturulmuştur. Belirte tablosunda hazırlanan maddelerden yola çıkarak bir madde havuzu oluşturulmuştur. Havuzda oluşturulan sorulardan uzman görüşleri alınarak deneme ölçekte kullanılacak olan 49 madde tespit edilmiştir. Testin kapsam geçerliği için uzman görüşüne başvurulmuş ve öneriler doğrultusunda gerekli değişiklikler yapılarak, kapsam geçerliği sağlanmaya çalışılmıştır. Testin görünüş geçerliği için de uzman görüşü alınmıştır.

Başarı testini geliştirme aşamasındaki ön uygulamalar, daha önce bu ünitenin konularını öğrenmiş olan bir üst sınıf öğrencileri üzerinde gerçekleştirilmiştir. Başlangıçta 49 maddelik olan test, Malatya Merkez Yeşiltepe Ahmet Parlak İlköğretim Okulu (168 öğrenci) ve Yaşar Öncan İlköğretim Okulu'nda (36 öğrenci) toplam 204 sekizinci sınıf öğrencisine uygulanmıştır. Ön deneme sonucunda testin KR-20 güvenilirlik katsayısı 0,57 olarak bulunmuştur. Ön uygulama

sonrasında yapılan madde analizi sonucunda testte yer alan 11 madde (1, 2, 3, 7, 10, 12, 16, 20, 28, 31, 48), güçlük düzeyleri 0,30 ve ayırt edicilik düzeyleri 0,19'un altında olduğu için testten çıkarılmıştır. (10. ve 20. maddenin güçlük düzeyleri 0,30'un üzerinde olmasına rağmen ayırt edicilik düzeyleri dikkate alınarak kapsam dışında tutulmuştur.) Güçlük düzeyi 0,30'un ve ayırt edicilik düzeyi 0,19'un üzerinde olan 12 soru (4, 5, 6, 8, 9, 13, 35, 36, 38, 39, 42, 47) gerek madde kökünde gerekse çeldiricilerde yapılan düzenlemelerle teste dahil edilmiştir. Ön uygulamada yer alan 26 soru (11, 14, 15, 17, 18, 19, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 29, 30, 32, 33, 34, 37, 40, 41, 43, 44, 45, 46, 49) güçlük düzeyi 0,40'ın ve ayırt edicilik düzeyi 0,30'un üzerinde değere sahip oldukları için direk testte yer almıştır. Ön uygulamadan sonra testten çıkarılan maddeler, testin kapsam geçerliğini bozacak nitelikte değildir. Testin son hali 35 çoktan seçmeli ve 3 tane eşleştirmeli maddeden oluşmuştur. Farklı başarı düzeylerini ayırt etmek ve öğrencileri öğrenme derecelerine göre sıralamak için hazırlanan bir başarı testinin ortalama güçlüğü 0,50 civarında olması istenir. Bunun nedeni, bu güçlükteki bir testin daha güvenilir ve daha ayırt edici olmasıdır. Testin ortalama güçlüğü 0,50'den küçükse test öğrencilere güç gelmiştir; 0,50'den büyükse kolay gelmiştir. Öğrencilerin, 38 sorunun ortalama 19,33'ünü cevaplandırdıkları görülmüş ve soruların cevaplanma yüzdesi yani testin ortalama güçlüğü 0,50 olarak bulunmuştur. Bu da testin uygulanabilirliğinin göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen verilerin çözümlenmesinde, deney ve kontrol gruplarına ön test aşamasında uygulanan erişim testi puanlarının gruplar arası farklılığını belirlemek için bağımsız gruplar için t-testi uygulanmıştır. Ayrıca deney ve kontrol gruplarındaki bağımlı gruplar için ise bağımlı t-testi uygulanmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın problemi "Görsel Sanatlar ve Sosyal Bilgiler dersleri disiplinlerarası bir yaklaşımla ilişkilendirildiğinde, öğrencilerin kültür varlıklarını tanıma ve sahip çıkma ile ilgili kazanımların gerçekleşme düzeyleri nasıl etkilenir?" olarak belirlenmiştir. Probleme ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir.

Tablo 1. Kontrol gruplarının öntest, sontest ve izleme testi puanlarının betimsel istatistikleri (n=64)

Test	$\bar{x}$	S
Öntest Puanı	27,00	4,72
Sontest Puanı	25,14	7,47
İzleme Puanı	22,65	10,98

Tablo 1'de kontrol gruplarının başarı testindeki öntest, sontest ve izleme testi puanları incelendiğinde öntest puanlarının $\bar{x}=27,00$, sontest puanlarının $\bar{x}=25,14$ ve izleme testi puanlarının ise $\bar{x}=22,65$ seviyesinde olduğu görülmektedir. Elde edilen bu sonuçlara göre Görsel Sanatlar ve Sosyal Bilgiler derslerinin disiplinlerarası bir ilişkilendirilme yapılmadan, her dersin kazanımlarının bağımsız bir şekilde verildiği klasik yöntemle işlenen dersler sonrasında, öğrencilerin başarı düzeylerinde bir artışın olmadığı görülmektedir. Bu sonuçlar da göstermektedir ki klasik yöntemle yapılan derslerde, öğrenme açısından uzun süreli kalıcılık sağlanamamakta ve yapılan dersler amacına ulaşmamaktadır. Bu da öğrenim içerisinde kullanılacak yöntemlerin tespiti problemini gündeme getirmektedir.

Tablo 2. Kontrol gruplarının ön başarı ve son başarı testi puanlarının karşılaştırılması (n=64)

GRUPLAR	$\bar{x}$	S	t	p
Öntest Puanı	27,00	4,72	2,260	,027
Sontest Puanı	25,14	7,47		

Kontrol gruplarının ön test ve son test puanlarının karşılaştırılmasında, öğrenim içerisinde farklı etkinliklerin, öğretim durumlarının ve ilişkilendirilmelerin yapılmadığı bir çalışmada ne tür sonuçların ortaya çıktığının gösterilmesi açısından çok büyük önem taşımaktadır. Tablo 2’de kontrol gruplarıyla ders işlenmeden önce yapılan öntest uygulamasında $\bar{x}=27,00$ puan alınmasına rağmen, aynı grupların sontest puanları $\bar{x}=25,14$ ’e gerilemiştir. Her iki test sonuçlarında son test değil de öntest lehine bir tablonun oluşması eğitim öğretimde sadece düz anlatım ve soru-cevap yönteminin kullanılmasının sonuçları hakkında ipucu vermektedir.

Tablo 3. Kontrol gruplarının ön başarı ve izleme başarı testi puanlarının karşılaştırılması (n=64)

GRUPLAR	$\bar{x}$	S	t	p
Öntest Puanı	27,00	4,72	3,31	,002
İzleme Testi Puanı	22,65	10,98		

Tablo 3’de kontrol gruplarının öntest ve izleme testi puanlarının karşılaştırılması yapılmış ve grupların öntest puanları $\bar{x}=27,00$ olarak belirlenirken, aynı grupların ders planlarının uygulanışından bir ay sonra uygulanan izleme testi puanları $\bar{x}=22,65$ olarak tespit edilmiştir. Kontrol gruplarının dersler öncesi puanları $\bar{x}=27,00$ ’dan $\bar{x}=25,14$ ’e ve bir ay sonraki izleme testinde ise $\bar{x}=22,65$ ’e düşmesi geleneksel yöntemlerle işlenen dersler sonrasında öğrenci başarılarında olumlu bir değişim yaşanmadığını göstermektedir. Ayrıca izleme testi sonuçlarında aynı puanlarda yaşanan düşüş, uygulanan yöntemin öğrencilerdeki bilgi kalıcılığı açısından da yararlı olmadığını ortaya koymaktadır.

Tablo 4. Kontrol gruplarının son başarı ve izleme başarı testi puanlarının karşılaştırılması (n=64)

GRUPLAR	$\bar{x}$	S	t	p
Sontest Puanı	25,14	7,47	1,868	,066
İzleme Testi Puanı	22,65	10,98		

Tablo 4’de Kontrol gruplarının sontest puanlarının $\bar{x}=25,14$ ’den, bir ay sonrasında $\bar{x}=22,65$ ’e düştüğü gösterilmektedir. Bu sonuçlar düz anlatım gibi klasik yöntemlerle verilen bilgilerin öğrenme içerisinde çok fazla bir kalıcılık sağlamadığını göstermektedir. Halbuki öğretim içerisinde öğrenciyi aktif kılarak, etkinliklerin gerçekleşmesinde etkin rol oynamalarına imkan verilerek olayları bizzat deneyerek uygulamaları gerekmektedir. Kontrol gruplarındaki öğrenciler böyle bir etkileşime tutulmamışlardır.

Tablo 5. Deney gruplarının başarı öntest, sontest ve izleme testi puanlarının betimsel istatistikleri (n=64)

Test	$\bar{x}$	S
Öntest Puanı	26,01	5,27
Sontest Puanı	30,03	6,19
İzleme Testi Puanı	29,29	5,98

Tablo 5’de deney grubunun başarı testindeki öntest, sontest ve izleme testi puanları incelendiğinde, deney grubu öntest puanlarının $\bar{x}=26,01$, sontest puanlarının $\bar{x}=30,03$ ve izleme testi puanlarının ise $\bar{x}=29,29$ seviyesinde olduğu görülmektedir. Elde edilen bu sonuçlara göre Görsel Sanatlar ve Sosyal Bilgiler derslerinin disiplinlerarası bir ilişkilendirilme ile öğrenci merkezli, farklı ders etkinlikleri, nesne merkezli ve müze ziyaretleriyle işlendiğinde, sağlıklı ve kalıcı bir öğrenme sağlandığını söylemek mümkündür. Görsel Sanatlar ve Sosyal Bilgiler dersleri arasında kurulan disiplinlerarası ilişkilendirme ile işlenen derslerde öğrenci başarılarındaki artışın nedenleri arasında benzer kazanımların bir bütünlük içerisinde ele alınması da büyük bir etkidir.

Tablo 6. Deney gruplarının ön başarı testi ve son başarı testi puanlarının karşılaştırılması (n=64)

GRUPLAR	$\bar{x}$	S	t	p
Öntest Puanı	26,01	5,27	6,132	,000
Sontest Puanı	30,03	6,19		

Tablo 6’da deney gruplarının öntest ve sontest puanlarının karşılaştırılması yapılmıştır. Bu karşılaştırmada Deney gruplarının öntest puanları $\bar{x}= 26,01$ iken sontestte bu puan $\bar{x}= 30,03$ ’e çıkmıştır. Bu sonuçlar göstermektedir ki, birçok farklı etkinlik ve müze ziyaretleri iki dersin ilişkilendirilmesine yönelik olarak hazırlanan ders planlarında uygulandığında öğrencilerin başarısında anlamlı bir düzeyde artış yaşanmaktadır. Özellikle öğrencilerin gezi-gözlem yöntemini kullanarak, kendi aralarında etkileşim sağlayarak derslerin işlenmesi çok etkili olmuştur.

Tablo 7. Deney gruplarının ön başarı testi ve izleme başarı testi puanlarının karşılaştırılması (n=64)

GRUPLAR	$\bar{x}$	S	t	p
Öntest Puanı	26,01	5,27	4,603	,000
İzleme Testi Puanı	29,29	5,98		

Deney gruplarının Tablo 7’de verilen öntest ve izleme testi sonuçlarında izleme testi lehine anlamlı bir değişim yaşandığını söylemek mümkündür. Uygulama öncesi deney gruplarının puanları $\bar{x}= 26,01$ iken yaklaşık altı hafta sonra uygulanan izleme testinde $\bar{x}= 29,29$ ’a çıkmıştır. Bu sonuçlar ders kapsamında yapılan etkinliklerin, eğitim gezisinin ve öğrenim yöntemlerinin çok başarılı olduğunu göstermektedir. Uygulanan bu etkinliklerde öğrencilere çeşitli görevler verilerek öğrencilerin işbirlikçi bir yaklaşımla gruplar halinde özellikle kültür varlıklarının birebir olarak üç boyutlu yapılarını incelemelerine imkan verilmiştir. Müzede bulunan kültür varlıklarını inceleyen öğrenciler, sadece bilgi edinmemişler ayrıca ve daha önemlisi, buradaki eserlerle girdikleri diyalogla bilgi edinme yeteneklerini de geliştirmişlerdir (Calkins 1880:169, Aktaran Greenhill-Hooper 1999: 46).

Tablo 8. Deney gruplarının son başarı testi ve izleme başarı testi puanlarının karşılaştırılması (n=64)

GRUPLAR	$\bar{x}$	S	t	p
Sontest Puanı	30,03	6,19	1,150	,255
İzleme Testi Puanı	29,29	5,98		

Deney gruplarının yapılan etkinliklerde edindikleri bilgi ve deneyimlerinin kalıcılığını tespit etmek için yapılan izleme testi ile son test arasındaki puanlar Tablo 8’de verilmiştir. Buna göre deney grupları son testte aldıkları $\bar{x}= 30,03$ ’lük puanı dört hafta sonra uygulanan izleme testinde $\bar{x}= 29,29$ ’a düşürmüşlerdir. Deney gruplarının uygulama öncesi öntest puanlarının $\bar{x}= 26,01$ olduğu dikkate alındığında izleme testindeki bu küçük düşüş önem taşımamaktadır. Özellikle izleme testi ile son test arasındaki küçük puan farkı uygulanan programların etkinliğini olumsuz yönde etkileyecek bir durumda değildir.

Tablo 9. Deney ve kontrol gruplarının ön başarı testi puanlarının karşılaştırılması (n=64)

GRUPLAR	$\bar{x}$	S	t	p
Öntest Deney Puanı	26,01	5,27	-1,113	,268
Öntest Kontrol Puanı	27,00	4,72		

Deney ve kontrol gruplarının çalışma planları uygulanmadan önceki puanları Tablo 9’da verilmiştir. Buna göre deney gruplarının ön test puanlarının toplamı $\bar{x}=26,01$ kontrol gruplarının ön

test puanlarının toplamı ise $\bar{x}= 27,00$ 'dir. Bu rakamlar ders planları uygulanmadan önce kontrol grubu öğrencilerinin deney grubu öğrencilerine göre daha başarılı olduklarını göstermektedir.

Tablo 10. Deney ve kontrol gruplarının son başarı testi puanlarının karşılaştırılması (n=64)

GRUPLAR	$\bar{x}$	S	t	p
Sontest Deney Puanı	30,03	6,19	4,028	,000
Sontest Kontrol Puanı	25,14	7,47		

Tablo 10'a göre deney gruplarının sontest puanları $\bar{x}= 30,03$, kontrol gruplarının sontest puanları ise $\bar{x}= 25,14$ 'dir. Bu sonuca göre deney ve kontrol gruplarının sontest puanlarında deney grubu lehine anlamlı bir fark görülmektedir. Başka bir şekilde ifade etmek gerekirse, Görsel Sanatlar ve Sosyal Bilgiler derslerinin disiplinlerarası ilişkilendirme ile farklı etkinlikler ve müze ziyaretleri ile işlenen derslerde öğrencilerin göstermiş oldukları başarı, dersleri ayrı ayrı düz anlatım yöntemiyle işlenen öğrencilere göre daha başarılı olduğu ortaya koymuştur. Bu başarının altında yatan asıl unsur farklı yöntemlerin öğretim içerisinde kullanılmasıdır. Bahsedilen bu farklı öğretim yöntemleri etkinlikler içerisinde ne kadar çok kullanılırsa o kadar çok etkin öğretimin sağlanmasına imkan hazırlanmaktadır. Daha yararlı olmayı amaç edinen bir eğitim sistemi öğrencilerini sınıf içerisinde, içeriğini sadece öğretmenlerinden öğrendikleri geleneksel anlayışlar yerine, çok daha özgün ve farklı oluşumlar içerisine girmeye zorlamalıdır. Bu oluşum ise; öğrenciler ve öğretmenlerin birlikte öğrendiği, ekip çalışmasını başarıyla yürütebildiği, problem çözebilen, öğrenen ve birlikte araştırmacı rolünü üstlendikleri bir yapıya sahip olmak zorundadır (Başbay, 2007: 67).

Tablo 11. Deney ve kontrol gruplarının izleme testi puanlarının karşılaştırılması (n=64)

GRUPLAR	$\bar{x}$	S	t	p
İzleme Testi Deney Puanı	29,29	5,98	4,247	,000
İzleme Testi Kontrol Puanı	22,65	10,98		

Deney gruplarının ve kontrol gruplarının Tablo 11'de gösterilen izleme testi sonuçlarına bakıldığında, deney gruplarının puanı $\bar{x}= 29,29$ kontrol gruplarının puanı $\bar{x}= 22,65$ olarak görülmektedir. Her iki grubun izleme testi sonuçlarında deney grubu lehine bir anlamlılık vardır. Buradan da Görsel Sanatlar ve Sosyal Bilgiler derslerinin disiplinlerarası ilişkilendirme, farklı etkinlikler ve müze ziyaretleri ile işlenen dersler sonrasında, klasik yöntemin işlendiği derslere göre, kazanımların gerçekleşmesinde ve öğrenmedeki kalıcılığın sağlanmasında çok daha büyük başarı sağladığı görülmektedir. Güler'in (2009: 173) yaptığı "Programlı ve Etkili Bir Müze Gezisi İçin Geliştirilen Müze Eğitim Paketinin Etkinliğinin Ölçülmesi" adlı çalışmada I. Kademe 3. sınıf Sanat Etkinlikleri dersi kapsamında geleneksel yöntemle ders işlenen kontrol grubu öğrencilerinin ünitenin kazanımlarına yönelik başarılarında kısmen bir artış olsa da öğrenme durumlarının kalıcılığını tespit etmeye yönelik yapılan kalıcılık testinde kalıcılık başarı düzeyinin düştüğü görülmektedir.

Öğrenciler klasik eğitim anlayışının da temelini teşkil eden yalnızca işiterek öğrendikleri bilgileri çok tez unutmaktadır. Halbuki onların bizzat katıldıkları bir eğitim programı konuyu daha iyi anlamalarını sağlamakta ve öğrendikleri bilgileri kolay kolay unutmamalarına neden olmaktadır. Düz anlatım anlayışına yönelik yapılan öğrenme durumlarında kullanılan duyu organlarının sayısı sınırlıdır. Sağlıklı bir öğrenmede gözleme katılan duyu organlarının fazlalığı, öğrenme yaşantısının kalıcılığını artırmaktadır (Buyurgan ve Mercin, 2005:110). Öğrenciler sırf içerisinde pasif bir şekilde durup bir şeylerin kendilerine öğretilmesini istememektedirler. Düz anlatımlı ve soru cevaplı öğretim yöntemlerine yapılan eleştirilerin büyük bir çoğunluğu zaten bu noktada odaklanmaktadır. Yapılan birçok araştırma göstermiştir ki, düz anlatım gibi klasik

yöntemlerle yapılan öğretim etkinliklerinin öğrenci üzerinde etkisi son derece düşüktür (Küçükahmet, 1997: 60).

Klasik yöntemden kastedilen elbette yalnız kullanılan öğretim yöntem ve teknikleri olmayıp öğrenmeyi etkileyen bütün unsurlar bunun içerisine girmektedir. Kuşkusuz bu unsurlar içerisindeki en önemli husus da okullar ve sınıflar arasındaki eşitsizliktir. Nitekim Karip (2007) ilköğretim düzeyinde okullar ve sınıflar arasında eşitsizliği doğuran unsurları, eğitime erişimde yetersizlikler, fiziki kapasite yetersizlikleri, eğitim alt yapısında yetersizlikler, öğrenci başarısının düşük olması, ilköğretim programları ve uygulama ile ilgili sorunlar, rehberlik ve yönlendirme sorunları ve yönetim ve denetim sorunları olarak göstermektedir. O halde yaşanan probleme bir bütün olarak bakılması gerekmektedir.

SONUÇLAR VE TARTIŞMA

Kullanılan yöntemler ve öğrenime katılan duyu organlarının çokluğu öğrenmenin gerçekleşmesinde çok etkin rol oynamaktadır. Öğrenciler yalnızca işittikleri şeyleri kolayca unutmalarına rağmen, bizzat katıldıkları bir eğitim etkinliği onların konuyu daha iyi anlamalarına ve kolay kolay unutmamalarına imkan vermektedir. Yapılan pek çok çalışma, öğrencinin pasif, katılımının olmadığı, sadece dinleyici konumunda olduğu, anlatımı tek yönlü bir iletişime dayanan ve öğreten merkezli yöntemler olarak da değerlendirilen klasik yöntemlerle öğretim etkinliğinin son derece düşük olduğunu ortaya koymaktadır. Bundan dolayı tekdüze bilgilerin ve becerilerin üzerinde durulduğu düz anlatım gibi klasik yöntemlerden ziyade, dikkatin daha çok bireysel ve grup çalışmaları üzerinde yoğunlaştığı, öğrenen merkezli, öğrencileri yaratıcılığa, problem çözmeye, kendi fikirlerini geliştirmeye ve bu fikirlerini ortaya koymaya yönlendiren modern-aktif yöntemlerin eğitim öğretim içerisinde tercih edilmesi öğrenim açısından büyük yararlar sağlamaktadır (Küçükahmet, 1997: 60).

Buyurgan'ın (2004: 99-115) yapmış olduğu "Müze'de Etkin Öğrenme" adlı çalışmada, araştırmacı, Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ne, müze ziyareti düzenlemiştir. Araştırmacı, ziyaret esnasında müze ziyareti öncesinde, müzede ve müze ziyareti sonrasında programlanmış çalışmalarla, geliştirmiş olduğu müze rehberini kullanmıştır. Çalışma sırasında öğrenciler bire bir eserlerle yüz yüze gelerek öğrenme ortamı bulmuşlardır. Bunun sonucunda ise verimli bir müze ziyareti etkinliği gerçekleştirilmiştir.

Bir öğrenme etkinliği içerisinde kültür varlıklarının ya da nesnelere eğitim-öğretim amaçlı kullanılması, öğrencilerin farklı duyu organlarını kullanarak, her şeyden önce yaşayarak öğrenmelerini sağlayacaktır. Böyle bir etkinlik içerisinde herhangi bir kültür varlığı ya da müzelerdeki nesnelere bakarak öğrendiklerimizin %30'unu hatırlarız. Fakat nesne ile ilgili bir konuşmaya katılıp, bir sunum yaptığımızda %70'ini, nesne ile ilişkili bir gösteri veya drama yaptığımızda etkileşimli sergileri kullandığımızda, nesnelere dokunduğumuzda ve nesnelere hakkında konuştuğumuzda ise %90'ını öğreniriz. Bir Çin atasözü öğrenci katılımının öğrenme üzerindeki etkisini şöyle ifade etmektedir: İştirim ve unuturum, görürüm ve hatırlarım, yaparım ve anlarım (Küçükahmet, 1997: 59). Uygulanan öğrenme süreçlerinde, öğrencilerin düşünmelerini, araştırmalarını, sorun çözmelerini ve edindikleri bilgi ve beceriyi yeniden yapılandırıp yaşama geçirmelerini destekleyen yöntem ve teknikler işe koşulmalıdır. Bir öğrenmede öğretilenlerin anlaşılması ve kalıcı olması açısından; diğerlerine öğretme-öğrendiklerini kullanmanın öğrenmede yüzde doksan; yaparak öğrenmenin yüzde yetmiş beş; öğrenmede tartışmanın yüzde elli; göstermenin yüzde otuz; görsel-işitsel yöntemlerin yüzde yirmi; okumanın yüzde on ve anlatma yönteminin de yüzde beş oranında etkili olduğunu düşündüğümüzde farklı öğretim yöntemlerinin kullanılma zorunluluğu kendiliğinden ortaya çıkmaktadır (MEB, 2006: 66).

Anlatım gibi tek yönlü iletişime dayanan klasik yöntemler öğretmen ya da öğreten merkezli (otokratik) yöntemler olarak tanımlanmakta olup, bu ve benzeri yöntemlerde tekdüze bilgilerin ve becerilerin verilmesi üzerinde durulmaktadır. Ancak bireysel ve grup çalışmaları üzerinde dikkatin yoğunlaştığı öğrenci merkezli modern yöntemlerde öğrenciler, yaratıcılığa, problem çözmeye,

fikirlerini geliştirmeye ve bu fikirlerini ortaya koymaya güdülendirilmektedirler. Eğitimsel süreç içerisinde etkileşim o kadar önemli rol oynamaktadır ki bazı modern öğretim yöntemleri öğretmen öğrenci etkinliklerinin yanında, öğretmenlerin de meslektaşlarıyla bir iletişim ortamı içine girmelerinin gerektiğini savunmaktadır (Küçükahmet, 1997: 60). Çünkü yapılan çalışmalarda ortaya çıkan sonuçlarda öğretmenlerin etkisi oldukça yüksektir.

Elde edilen veriler ışığında; benzer kazanımlara sahip dersler ilişkilendirilmeden, gezi-gözlem vb. yöntemlerin kullanılmadığı klasik yaklaşımla düz anlatıma dayalı öğrenmelerde sağlıklı bir öğrenme gerçekleştirilememekte ve öğrenilenlerin de kalıcılığı sağlanamamaktadır. Alman filozof J. G. Fichte “İnsanların mukadderatını kuru bilgi değil, bilgiye göre iş ve hareket tayin eder derken, bizler; kuru kuruya seyir ve temaşa için değil, hareket etmek için, etkinlikler yapmak için yaşıyoruz demektedir. Bu bakımdan eğitimin her şeyden önce faaliyet temayülünü geliştirmesi gerekmektedir (Aktaran, Burger, 1976: 28). Eğitim-öğretim içerisinde uygulanan yöntem farklılıkları sonrasında, okula kayıt ve devamın sağlanmış olmasına karşın, ilköğretim öğrencilerinin büyük bir oranının temel becerileri kazanmalarını sağlayacak nitelikte bir eğitime erişim olanağından yoksun olduklarını görmek mümkündür (Karip ve Apaydın 2007).

Tarihin her döneminde deneme-yanılmanın önemli olduğu ve eğitim sürecinde her zaman tercih edilmesi gerektiğinin üzerinde durulmuştur. Thorndike en yaygın öğrenme süreci olarak deneme-yanılma yoluyla öğrenmeyi göstermektedir (Erözkan, 2007: 265). J. Rousseau’ya göre çocuğun kendi kendine faaliyeti ve kendi kendine tecrübe kazanması eğitimin en önemli vasıtasıdır. Çocuğun kendi kendine tecrübe kazanması deneme -yanılmanın eğitim içerisindeki önemini de ortaya koymaktadır. İnsan deneme-yanılma ile nesnelere direk bağlantı içerisine girmektedir. Nesne hakkında kendi kendine kazandığı kavramların, başkalarının öğrettiği kavramlardan çok daha emin ve aydın olduğu muhakkaktır (Burger, 1976: 17). Ünlü Türk düşünürü İbni Sina 11. yüzyılda deneye, gözleme, nedenleri araştırmaya dayanan bir eğitim-öğretimi önermektedir (Akyüz, 2006: 30). Nitekim Açıkgöz’e (2007: 113) göre örüntülü bilgiler, dağınık, karmaşık bilgilere göre daha iyi anlaşılıp, öğrenilip, hatırlanmaktadır. Sağlanacak olan bütünlük içerisinde öğrenci eğitimin merkezinde yer alarak, sınıfta öğretmenin anlattığını ezberleyen bir kişi olmaktan çıkarak oyunlarla, tartışmalarla, eleştirel değerlendirmelerle, grafikler, haritalar yaparak, değişik kaynaklar kullanarak tarih yazarak aktif öğrenmeyi gerçekleştirecektir. Şu hiçbir zaman unutulmamalıdır ki; uygulanan program içerisinde öğrencinin başarısı kendisine öğretileni tekrarlamasından değil, kendisinden beklenen becerileri ve kapasiteleri kazanması ve çıkarımlarda bulunmasından geçmektedir (Tekeli, 2000; 9-10). Yapılan araştırmalar eğitim öğretim içerisindeki görevli öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun zaten bu durumun farkında olduklarını göstermektedir. Süzen’in (2005: 164) kırk Görsel Sanatlar Dersi öğretmeni üzerinde yaptığı araştırmada öğretmenlerin %92,5’i müze ve sanat galerilerinin ziyaretinin sanat eserleriyle doğrudan etkileşimi sağlayarak kültürün öğrenilmesinde ve aktarılmasında faydalı olduğunu yine öğretmenlerin %92,5’i müze ve sanat galerilerinin eğitim amaçlı ziyaretlerinin öğrencilerin yaratıcılığının gelişmesine fayda sağladığını belirtmişlerdir. Ata’nın (2002: 251) 204 tarih öğretmenlerinin üzerinde yaptığı çalışmada tarih öğretmenlerinin hemen hemen tamamı; tarih konularını, müzeleri ve tarihi yerleri gezdirerek öğretmenin, bilgiyi daha kalıcı kıldığını belirtmişlerdir.

Buyurgan (2007: 729) eserler karşısında yapılan bilgilendirmelerin, soru-cevaplarla akıcı, esnek ve özgün düşünmenin, öğrencilerin seviyesine göre eğlendirici aktivitelerle desteklenerek, öğrenme potansiyelinin yüksek bir düzeye çıkarılabileceğini vurgularken eğitim içerisinde gezi-gözlemlerle eser ziyaretlerinin zorunluluğuna da işaret etmektedir. Dokunabilir objeler sayesinde obje ve öğrenci arasındaki iletişimin artmasıyla kalıcı bir öğrenme sağlanabilir. Okuldaki öğretim kolayca soyut hale gelebilir. Öğretmen öğrencilerin hiç rastlamadığı ya da duyarlarıyla hiç tecrübe etmediği olgular hakkında konuşur. Nesneyle bire bir ilişki kurulduğunda ise öğrenci görür, dokunur, koklar, aletleri tutabilir ve araçları kullanabilir (Seidel ve Hudson, 1999: 21, Aktaran, Süzen: 144). Bu da daha etkili bir öğrenme sağlar.

Gerçek şeylerle çalışmak; karşılaştırma yapmak, anımsamak, ilişki kurmak, sınıflandırmak, sorgulamak, somut gözlemlerden soyut kavramlara geçmek, bilinenden bilinmeyene uzanmak, belirgin gözlemlerden genellemelere ulaşmak da dahil olmak üzere her türlü düşünmenin gerçekleşmesini sağlar. Kültür varlığı konumundaki bir tarihi eser, müze, fabrika ya da galeri eğitim amaçlı kullanıldığında, kişinin farkında olmadan duyularının hemen hemen istem dışı olarak kullanılmasıyla bağlantılı olarak kendiliğinden bir öğrenme gerçekleşmektedir (Greenhill-Hooper, 1999: 133). Nitekim bir nesnenin direk kendisi ile çalışılmasının en heyecanlı yönlerinden biri kuşkusuz düşüncenin kendisinin gelişmesine olanak sağlanmasıdır (Delahaye, 1987, Aktaran, Greenhill-Hooper, 1999: 132).

Buyurgan ve Mercin'e (2005: 63) göre tarihi kalıntılar konumundaki kültür varlıkları, ören yerleri, güzel sanatlara ait nesnelere ve sit alanları sadece bu alana özel ilgi duyanlar için değil; aynı zamanda çocukların, gençlerin ve yetişkinlerin artistik duyarlılıklarını ve tasarıma yönelik algılarını geliştirmek için de önemli yerler ve nesnelere. Gerçek şeylerle çalışmak; karşılaştırma yapmak, anımsamak, ilişki kurmak, sınıflandırmak, sorgulamak, somut gözlemlerden soyut kavramlara geçmek, bilinenden bilinmeyene uzanmak, belirgin gözlemlerden genellemelere ulaşmak da dahil olmak üzere her türlü düşüncenin gerçekleşmesini sağlarken, kültür, teknoloji, insanlar, toplumsal yapı, geçmiş, şimdi ve gelecek ile bütüncül öğrenmenin gelişmesini sağlayacak ilişkiler de kurar. Nitekim Aquinas'ın da önerdiği gibi soyut yerine somut ve maddi olanla daha iyi ve daha temelli öğreniriz (Greenhill-Hooper, 1999: 132). Nesnenin kendisinin bulunmadığı durumlarda hemen hemen her alanda (askeri harp oyunları, pilotların uçak modelleriyle, şoför adaylarının özel pistte, tıp öğrencilerinin kadavra üzerinde çalışması) kullanılan, aslının yerine "yapay"ının kullanıldığı benzetişim tekniği de nesnelere bire bir kullanılmasına benzeyen, oldukça faydalı bir teknik olarak öğrenimde kullanılmakta ve daha nasıl geliştirilebilir diye de üzerinde çalışmalar yapılmaktadır (Küçükahmet, 1997: 100). Kültür varlıkları ya da müzelerde yer alan nesnelere duyu algılarıyla başlayan ve gözlemlenme ve düşünmeyle devam eden gelişme sayesinde öğrencinin zihni şeyleri eylemlerle ilgili önemli olguları ve bunların yazılı ve sözlü dille ilişkilerini anlamaya hazırlar. Greenhill-Hooper'e (1999: 46) göre müze içerisindeki eserleri öğrencilerin kullanmasıyla, onların duyu algıları gelişecek, bu da düşünme ve yargılama yetenekleriyle birleşerek çocuğu var olan bilgi ve yeteneklerine dayanan uygun etkinliğe yönlendirecektir. Comenius'a göre; "Öğretmenler önce öğrencilerin dikkatlerini toplamaya, keskinleştirmeye çalışmalı daha sonra hep beraber eşyayı tanımalı, sonra hafızayı kuvvetlendirmeli ve nihayet dili ve eli işlemelidir." demektedir (Burger, 1976: 13). Küçükahmet'e (1997: 77) göre öğrencilerin derse ait kazanımları nesnelere bulunduğu mekanlarda görmelerine fırsat veren geziler, ilk elden tecrübe sağlar, diğer öğrenme etkinliklerine temel teşkil eder, öğrencinin pek çok duyusuna yönelir. Nitekim Dewey ve Wetekamp öğretimde çocuğun ilgisi dahilinde olan eşyaya önem verilmesini ve yaratıcı faaliyetlerden işe başlanmasını talep etmektedir (Aktaran, Burger, 1976: 124). Müzelerde yapılan öğrenme sürecinin düşünmeyi geliştiren bir özelliğe sahip olması ve somuttan soyuta, bilinenden bilinmeyene ve gözlemden genellemeye ulaştırmaya yönelik imkanlar sunması da var olan başarıyı etkilemiştir (Onur, 2000: 13, Akt. Süzen, 2005: 114). Öğrencilerin çalışma ortamı yalnızca derslikler olmayıp, aile, okul, çeşitli topluluklar, kitaplıklar, müzeler, sergiler vb yerleri kapsar. Öğrencilere bu yerlerde incelemeler, gezi gözlem ve ilgili kişilerle görüşmelerde yaptırılır.

Farklı mekanların ders etkinlikleri için kullanılmasının önemi ile ilgili olarak Pestalozzi, çocuğun bilgisini kendi etkinliği ile kendisinin çıkarması gerektiğini söylerken, çevremizde bulunan boş kafaların çokluğunun çocukların aktif olarak buldukları etkinliklerden uzaklaştırılıp ve kitaba sürüklenmeleriyle ilişkili olarak görmektedir (Aktaran, Burger, 1976: 33). Kültür varlığı, tarihi mekanlar ve müzelerde çeşitli duyguların kullanıldığı etkinlikler yapılarak farklı zeka tiplerine ve ilgilere hitap edilebilir. Okul ortamında pasif olan öğrenmeyi zor bulan bir öğrenci bu tür ortamlarda aktif olabilmektedir. Bazı öğrenciler sınıf ortamında göstermedikleri yetenek ve becerilerini gösterme şansına sahip olabilirler. Bütün çocuklar için yeni bir yere gitmek yeni insanlarla tanışmak bilgi toplamada yeni yaklaşımları denemek ve gerçek şeylerle karşılaşmak çok güdüleyici ve uyarıcı olabilmektedir (Greenhill-Hooper, 1999: 175). Okulda öğrenmeyi zor bulan

öğrenciler, birden bire ders dışındaki bu tür ortamlarda daha ilgili olabilirler. Eğitim amaçlı kültür varlıkları olan mekanlarda ve müzelerde zeka ve duygular tüm yönleriyle kullanılır. Klasik öğretim biçimi ile zorluklar yaşayan çocukların yaratıcılığı müzelerde geliştirilebilirken, okul saatleri boyunca normal olarak kullanılmayan çocuk zekasının çoğu zaman fark edilemeyen yetenekleri de bu tür mekanlarda ortaya çıkabilir (Hein, 1998: 151). Greenhill-Hooper'e (1999: 175) göre tarihsel mekanlara ve müzelere yapılan okul ziyaretlerinin en değerli yönlerinden biri, öğrencilerin alternatif öğrenme yolları ile karşılaşması ve maddi kanıt ile aktif biçimde çalışma fırsatı bulmasıdır. Mekan ya da nesne ziyaretlerine yönelik uygulanan gezi gözlem, öğretimi kitaba bağımlı kalmaktan ve sınıf ortamından kurtarmakta ve daha kalıcı yaşantılar sağlamaktadır (Buyurgan ve Mercin, 2005: 110). Güler'in (2009: 175) İlköğretim I. Kademe 3.sınıf Sanat Etkinlikleri Dersi kapsamında deney ve kontrol gruplu yapmış olduğu çalışmada, ünitenin kazanımlarına bağlı kalınarak hazırlanan "müze eğitim paketi" ve bu eğitim paketi içerisinde geliştirilen öğrenci müze rehberi ile çeşitli etkinliklere göre programlı ve etkili bir müze ziyareti sonrasında öğrencilerin başarı düzeylerinde büyük bir artış yaşanırken, öğrenme durumundaki gelişme kalıcılık testinde de kendini göstermiştir.

Artık öğrenme, kitapla veya okulla sınırlı olmayıp, bireylerin hem duyuşsal, hem devinişsel, hem de bilişsel yönden, birçok alanın birbiriyle ilişkilendirilmeleri içerisinde eğitilebilmeleri gerekmektedir. Bunun neticelenebilmesi için de öğrencilerin var olan heyecan ve heveslerinden yararlanılması gerekmektedir. Pestalozzi'ye göre kabiliyetleri geliştirmenin en emin yolu onları harekete geçirmekten ibarettir (Aktaran, Burger, 1976: 4). Öğrencilerin dikkatlerinin çekildiği, katılımlarının sağlandığı, soyut kavramlardan daha çok görsellerin kullanıldığı çalışmalarda öğrenci başarılarının arttığı görülmektedir. Akdağ ve Tok (2004) tarafından 68 lisans öğrencisi üzerinde uygulanan "Geleneksel Öğretim ile Powerpoint Sunum Destekli Öğretimin Öğrenci Erişimine Etkisi" adlı, İngilizce dersinin öğretiminde PowerPoint sunum materyalinin etkililiğinin araştırıldığı çalışmada, PowerPoint'te hazırlanmış ders materyalleri desteği ile İngilizce dersi işlemenin, geleneksel öğretime göre öğrenci başarısı üzerinde daha fazla etkili olduğunu ortaya koymuştur. Diğer bir örnekte ise; Aydın ve Balım (2005) tarafından yapılan "Yapılandırıcı Yaklaşım Göre Modellendirilmiş Disiplinlerarası Uygulama: Enerji Konularının Öğrenimi" adlı 68 yedinci sınıf öğrencisi üzerinde yapılan çalışmada, disiplinlerarası bir nitelik taşıyan enerji konularının öğrenilmesinde, öğrencilerin Fen başarıları ve tutumları arasında başlangıçta anlamlı bir fark olmadığı, öğretimin sonra ise bilişsel ve duyuşsal düzeyde deney grubu lehine anlamlı farklar olduğu belirlenmiştir.

Bir öğrenmede beş duyuyu kullanarak, keşfederek, araştırarak bizzat uygulamalara katılarak daha kalıcı ve etkili öğrenme sağlanabilir. Ayrıca bu eğitim sistemi ister doğrudan bilime ve bilgiye, ister duygu ve sezgilere yönelsin, bireye kattığı yaşantısal zenginliklerle ona yeni ufuklar açar, bilişsel ve duyuşsal açıdan onu donatır ve onu daha yaratıcı bir alana yöneltir (Buyurgan ve Mercin, 2005: 62). Ancak şunu da ortaya koymak gerekir ki, hiçbir ders için hiçbir yöntem sihirli bir değnek değildir.

Öğretmen kendi kişisel çabaları ve duyarlılığıyla sınıfına en uygun gelen yöntemleri seçerek ve yine sınıfında aldığı sinyallerle değişikliklere gidecektir (Küçükahmet,1997: 61). Aynı zamanda etkin bir öğretim için öğretmenin sınıf atmosferinde tüm iletişime açık olması gerekmektedir. Öğretmen-öğretmen, öğretmen-öğrenci etkileşimi yanında öğrenci-öğrenci etkileşimine de imkan hazırlamalıdır.

Yapılan çalışma sonrasında bu araştırma ile ilgili şu tespitleri yapmak mümkündür:

1. İlköğretim II. kademe 7. sınıf Görsel Sanatlar ve Sosyal Bilgiler derslerinin programda belirtildiği gibi her disiplinin ayrı ayrı, sınıf içerisinde klasik yöntemler kullanılarak, programda var olan şekliyle dersleri işlenen kontrol grubu öğrencilerinin, öntest, sontest ve izleme başarı testleri puanları arasında anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir. Bu sonuçlarda klasik yöntemle, farklı etkinlikler uygulanmadan işlenen derslerde öğrencilerin başarı düzeylerinde büyük değişim

yaşanmamaktadır. Bu da gerek program açısından, gerek idare, gerekse öğretmenler açısından dikkate alınması gereken bir sonuçtur.

Kontrol gruplarının öntest ve sontest puanları arasında öntest lehine anlamlı bir durum ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin klasik yöntemle ders işlenmeden önceki puanları ders işlendikten sonraki puanlarına göre daha yüksektir.

Kontrol gruplarının öntest ve izleme testi puanları arasında yine öntest lehine anlamlı bir durum yaşanmıştır.

Kontrol gruplarının sontest ve izleme testleri puanları arasında anlamlı bir fark görülmemektedir.

2. İlköğretim II. kademe 7. sınıf Görsel Sanatlar ve Sosyal Bilgiler derslerinin disiplinlerarası bir ilişkilendirme ile farklı etkinlikler ve müze ziyaretleri çerçevesinde işlenen ders planlarının uygulandığı deney grubu öğrencilerinin öntest, sontest ve izleme testi puanları arasında anlamlı bir fark görülmektedir. Deney grubu öğrencilerinin öntestteki puanları sontestte anlamlı bir düzeyde artış göstermiştir. Bu sonuç da uygulanan ders planlarının öğretim içerisindeki olumlu etkisini göstermektedir. O halde ortak kazanımlara sahip olan, Görsel Sanatlar ve Sosyal Bilgiler derslerini ilişkilendirmeye yönelik hazırlanan planların eğitim öğretimde kullanılması öğrencilerin başarılarında büyük bir artış yaşanmasına neden olmaktadır. Sontest puanlarındaki başarının dört hafta sonra uygulanan izleme testinde de kendini göstermesi, ortaya konulan planların öğrenilen bilgilerin kalıcılık düzeyleri hakkında da olumlu sonuçlar ortaya koymaktadır.

Deney gruplarının öntest ve sontest puanları arasında sontest lehine anlamlı bir fark vardır.

Deney gruplarının öntest ve izleme testi puanları arasında izleme testi lehine anlamlı bir fark vardır.

Deney gruplarının sontest ve izleme testi puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

3. İlköğretim II. kademe 7. sınıf Görsel Sanatlar ve Sosyal Bilgiler derslerinin programda belirtildiği gibi her disiplinin ayrı ayrı, sınıf içerisinde klasik yöntemler kullanılarak, programda var olan şekliyle dersleri işlenen kontrol grubu öğrencileri ile derslerin her iki dersin ortak kazanımları dikkate alınarak disiplinlerarası bir ilişkilendirme ile farklı etkinlikler ve müze ziyaretleri çerçevesinde hazırlanan ders planlarının uygulandığı deney grubu öğrencilerinin ön başarı testlerindeki puanlarında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Yani ders planları uygulanmadan önce deney ve kontrol gruplarının hazır bulunmuşlukları ölçülürken her iki grubun başarı düzeyleri aynı seviyededir. Uygulanan ders planları sonrasında deney grupları lehine bir sonucun ortaya çıkması deney grubuna uygulanan planların etkinliğini göstermesi açısından oldukça önemlidir.

4. İlköğretim II. kademe 7. sınıf Görsel Sanatlar ve Sosyal Bilgiler derslerinin programda belirtildiği gibi her disiplinin ayrı ayrı, sınıf içerisinde klasik yöntemler kullanılarak, programda var olan şekliyle dersleri işlenen kontrol grubu öğrencileri ile derslerin her iki dersin ortak kazanımları dikkate alınarak disiplinlerarası bir ilişkilendirme ile farklı etkinlikler ve müze ziyaretleri çerçevesinde hazırlanan ders planlarının uygulandığı deney grubu öğrencilerinin, son başarı testi puanlarında deney grupları lehine anlamlı bir fark görülmektedir. Hazırlanan farklı etkinlikler ve müze ziyaretleriyle dersleri işlenen deney gruplarının, klasik yöntemle derslerin işlendiği kontrol gruplarına göre, puanlarındaki bu artış uygulanan ders planlarının öğretimdeki başarısını ortaya koymaktadır.

5. İlköğretim II. kademe 7. sınıf Görsel Sanatlar ve Sosyal Bilgiler derslerinin programda belirtildiği gibi her disiplinin ayrı ayrı, sınıf içerisinde klasik yöntemler kullanılarak, programda var olan şekliyle dersleri işlenen kontrol grubu öğrencileri ile derslerin her iki dersin ortak kazanımları dikkate alınarak disiplinlerarası bir ilişkilendirme ile farklı etkinlikler ve müze ziyaretleri çerçevesinde hazırlanan ders planlarının uygulandığı deney grubu öğrencilerinin, izleme başarı testi puanlarında deney grubu lehine anlamlı bir fark bulunmaktadır. Her iki grup arasındaki bu fark

deney grubuna uygulanan ders planlarının öğrencilerin edindikleri bilgilerin kalıcılık düzeylerini de artırdığını ortaya koymuştur. Kontrol grupları içerisinde yer alan öğrenciler kendilerine düz anlatım yöntemi ile ayrı disiplinler kapsamında verilen derslerdeki bilgi düzeylerini koruyamamışlardır.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, K. Ü. (2007). Aktif Öğrenme. (9. Baskı). İzmir: Biliş Gelişim Coşkusu.
- Akdağ, M. ve Tok, H. (2004, 6-9 Temmuz). Geleneksel Öğretim ile Powerpoint Sunum Destekli Öğretimin Öğrenci Erişimine Etkisi. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayında sunuldu, Malatya.
- Akyüz, Y. (2006). Türk Eğitim Tarihi M.Ö. 1000-M.S. 2006. (10. Baskı). Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Ata, B. (2002). Müzelerle ve Tarihi Mekanlarla Tarih Öğretimi: Tarih Öğretmenlerinin “Müze Eğitimine” İlişkin Görüşleri. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Aydın, G. ve Günay, A. B. (2005). Yapılandırmacı Yaklaşımına Göre Modellendirilmiş Disiplinlerarası Uygulama: Enerji Konularının Öğretimi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi. Cilt: 38. Sayı: 2. ss. 145-166.
- Başbay, M. (2007). Proje Tabanlı Öğrenme. Demirel, Ö. (Editör). Eğitimde Yeni Yönelimler. (2. Baskı). Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Burger, E. (1976). İş Pedagojisi. (Çeviren: H. Fikret Kanat) 2. Baskı. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Buyurgan, S. (2004). Effective Learning at the Museum. Journal of Cultural Research in Art Education. USA: United States Society for Education Through Art (ESSEA). 22, 99-115.
- Buyurgan, S. (2007, 12-14 Mayıs). Tarih Dersi Kapsamında Programlı Bir Müze Ziyareti Uluslararası Öğretmen Yetiştirme Politikaları ve Sorunları Sempozyumu'nda sunuldu, Bakü, Azerbaycan.
- Buyurgan, S. ve Mercin, L. (2005). Görsel Sanatlar Eğitiminde Müze Eğitimi ve Uygulamaları. (1. Basım). Özsoy, V. (Editör). Ankara: Görsel Sanatlar Eğitimi Derneği Yayınları.
- Büyükoztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2008). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi.
- Erözkan, A. (2007). Davranışçı Yaklaşımda Öğrenme. Deniz, M. E. (Editör). Eğitim Psikolojik. (1. Baskı). Ankara: Maya Akademi.
- Greenhill- Hooper, E. (1999). Müze ve Galeri Eğitimi. Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları. Yayına Hazırlayan: Bekir Onur, Çevirenler: Meltem Örgen Evren – Emine Gül Kapçı.
- Güler, A. (2009). Programlı ve Etkili Bir Müze Gezisi İçin Geliştirilen Müze Eğitim Paketinin Etkinliğinin Ölçülmesi (Ankara İli İlköğretim I. Kademe 3. Sınıf Sanat Etkinlikleri Dersi Örneği). Yayımlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim-İş Öğretmenliği Anabilim Dalı, Ankara.
- Hein, G. E. (1998). Learning in the Museum. New York. Routledge. Web:http://books.google.com/books?id=Yz4pflj1jMoC&printsec=frontcover&dq=education+in+museum&lr=&hl=tr&source=gbs_similarbooks_r&cad=4_1#PPR7,M1 21 Temmuz 2009 tarihinde alınmıştır.
- Karasar, N. (1995). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: Alkım Yayınevi.
- Karip, E. (2002). Eğitimin Ekonomik Temelleri. Özden, Y. (Editör). Öğretmenlik Mesleğine Giriş, Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Karip, E. (2005). Çocuklarımız için (?). Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi. Yıl: 2005, Sayı: 44, ss:447-448.
- Karip, E. ve Apaydın, Ç. (15-17 Kasım 2007). İlköğretimde Erişim ve Eşitlik. H. Ü. Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü I. Ulusal İlköğretim Kongresi'nde sunuldu. Ankara.
- Karip, E. (2007) Ortaöğretime Geçiş ve OKS. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi. Sayı: 49.

Karip, E. (2008). Daha Bir III. Eğitim Yönetimi Kongresi. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi. Sayı:53, s.s. 5-6.

Küçükahmet, L. (1997). Eğitim Programları ve Eğitim-Öğretim İlke ve Yöntemleri. (8.Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.

MEB. (2006). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 6. Sınıf Öğretim Programı ve Kılavuzu Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Devlet Kitapları Müdürlüğü.

Süzen, H. N. (2005). İlköğretim Okullarında Görevli Yöneticilerin ve Resim-İş Öğretmenlerinin Müze ve Sanat Galerilerinin Görsel Sanatlar (Resim-İş) Eğitimi Amaçlı Kullanılmasına İlişkin Görüşleri. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim-İş Öğretmenliği Anabilim Dalı. Ankara.

Tekeli, İ. (2000). Türkiye Çevre Tarihçiliğine Açılırken. Türkiye'de Çevrenin ve Çevre Korumanın Tarihi Sempozyumu. İstanbul: Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.